

2. Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією: наук.-практ. комент. / С. С. Чернявський, Р. А. Сербин, І. Д. Пастух та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 90 с.

3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Голос України*. 2014. № 206.

4. Щодо притягнення до адміністративної відповідальності за окремі правопорушення, пов'язані з корупцією: інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 22.05.2017 р. № 223-943/0/4-17. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/VRR00224?an=1&ed=2017_05_22

5. Судовий розгляд справ про правопорушення, пов'язані з корупцією : практ. посіб. / кол. авт.; за ред. доктора юрид. наук, проф. О. М. Костенка. Київ : Національна академія прокуратури України, 2018. С. 153–154.

6. Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю в умовах воєнного стану (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента, проведення перевірок) : роз'яснення НАЗК № 4 від 07.03.2022 р. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/roz-yasnennya-4-vid-07-03-2022>

КОРУПЦІЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ: ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ ТА ЗАПОБІГАННЯ ЇЇ ПРОЯВАМ

Тимчак В. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного, фінансового
та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Отримання неправомірної вигоди – значуща та глобальна державотворча проблема України. Система освіти, в свою чергу, є індикатором політико-соціального розвитку держави : отже, корупційна проблематика потребує нормативно-регулятивного нівелювання.

Основним законодавчим базисом щодо моніторингу та детектування освітньо-корупційних проявів в Україні є Закон України «Про запобігання корупції» № 1700 – VII від 14.10.2014 р. Статтю 65-1 Закону, зокрема, встановлено презумпцію відповідальності посадовців

за вчинення корупційних проступків – зокрема, шляхом застосування відповідних заходів юридико-правового впливу [1].

Статус наукового працівника як суб'єкта злочину закріплено Кримінальним кодексом України. Відповідно до ч. 2 ст. 18 Кодексу, така особа має контекстні ознаки (повноваження), що дозволяють її вчинити корупційне правопорушення, зловживаючи посадовим (службовим) становищем.

Додатковим елементом визначення статус працівника закладу освіти як гіпотетично-потенційного суб'єкта злочину є ст. 368 Кримінального кодексу України, що регламентує процедурні аспекти одержання неправомірної вигоди посадовцем [2].

Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» № 5073-VI від 05.07.2012 р. передбачається гласне та відкрите використання спонсорських надходжень – зазначене положення є дотичним і до ЗВО та працівників освітньої сфери, що відповідають за цільове використання відповідних грошових сум [3].

Євроінтеграційний курс України та підписання Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. також передбачає всесферну боротьбу із корупцією як системний чинник відносин із Європейським Союзом [4].

Необхідно відзначити роль МОН як визначника освітньо-наукового «антикорупційного курсу» України. Так, Стратегією комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції на 2020 р. (ПКМУ № 781) передбачається проведення контролю та нагляду за недопущенням систематичних корупційних проступків (порушень), посередництвом, зокрема, формування прозорого бюджетно-видаткового цензу для ЗВО на виконання науково-дослідних розробок із обов'язковим звітуванням щодо витрачених економічних ресурсів; цифровізаційного сполучення із громадою та впровадження концепції електронного урядування; імплементації академічно-добросесійних ідеалів із використання досвіду країн-членів Європейського Союзу; створення прецеденту «прозорого надання ліцензій» ЗВО виключно згідно предметно-кваліфікаційних здобутків тощо [5].

Важливим елементом протидії корупції у освітній сфері в Україні є Антикорупційна програма МОН (далі – Стратегія) від 23.03.2021 р. Документ, зокрема, встановлює загальні засади політики попередження та нівелювання освітньо-наукових порушень антикорупційного законодавства, формуючи конкретно-прикладні заходи реалізації відповідної Стратегії. Метою зазначеної Антикорупційної стратегії, відповідно положень на с. 2 Документу, МОН визначає розробку екстраходів щодо зменшення освітньо-корупційної ризиковості шляхом моніторингу ЗВО, що належать до сфери відання МОН

(включно із науково-педагогічними працівниками, керівниками, управліннями та директорами відповідного ЗВО) [6].

Водночас, питання запобігання корупційно-освітнім проявам подекуди набуває ознак непослідовності. Зокрема, Закон України «Про доступ до публічної інформації» № 2939-VI від 13.01.2011 р. належним чином не виконується ЗВО у контексті забезпечення безперервного доступу громадян до навчально-наукової, організаційної та фінансово-економічної інформації. В свою чергу, Закон України «Про звернення громадян» № 393/96-ВР від 02.10.1996 р. потребує додаткових уточнень щодо реакції (респонденції) ЗВО на інформування фізичними та/або юридичними особами щодо фактів порушень фахового законодавства у сфері протидії корупції.

Окрім того, положення щодо протидії корупції у сфері вітчизняної освіти нерідко носять декларативний характер. Практично-предметне втілення приписів МОН, КМУ та інших органів щодо декорумпізації ЗВО, відтак, видається ускладненим.

У зв'язку з цим В. Мельченко пропонує наступні детермінанти зменшення «корупційного навантаження» на освітньо-наукову систему України : трактування неправомірної вигоди як соціально-негативного явища, що пов'язане із умисними діями посадовця-освітянина щодо незаконного збагачення, та, відповідно, шкодою загальносуспільним інтересам держави Україна; предметна реалізація різних форм відповідальності за корупційно-освітні порушення законодавства – кримінальної, цивільної, адміністративної (передбачені Законом України «Про запобігання корупції») – задля розширення диспозиційно-складових особливостей подібного злочину та їх більш суворого санкціонування [7].

Крім цього, Н. Діденко, відзначаючи відсутність профільного нормативно-правового акту, пропонує розподіляти корупційні освітні злочини за законодавством України на три види: об'єктивно-мотиваційні (недостатнє державне фінансування та нормативне забезпечення антикорупційної політики України; низький індекс зарплатні науково-навчальних співробітників ЗВО; обмежена кількість вакантних місць для здобувачів освіти за фаховим напрямком); суб'єктивно-мотиваційні (практична складність викладацької діяльності – невідповідність очікуванням щодо наукового (респонденція студентства) та фінансового (винагорода від ЗВО) схвалення їх професійних якостей); змішані (об'єктивно-суб'єктивні) причини, як-от: недосконалість соціально-правового забезпечення працівників ЗВО у якості «причинного елементу» вимагання неправомірної вигоди останніми задля «компенсації» персональних витрат [8].

Отже, протидія за запобігання корупційним проявам в Україні носить розгалужений характер, регламентуючись Кримінальним кодексом України, Законом України «Про запобігання корупції», додатковими актами законодавства, програмно-стратегічними розробками КМУ та МОН. Водночас, наявна проблематика у вигляді недоліків владно-громадянської комунікації стосовно фактів отримання неправомірної вигоди ЗВО : відтак, перепрофілювання Законів України «Про доступ до публічної інформації» та Закону України «Про звернення громадян» у зазначеному контексті виглядає цілком обґрунтованим. Також відзначаємо необхідність теоретико-доктринального дослідження освітньо-корупційних чинників в Україні задля виокремлення факторів генерації останніх.

Література:

1. Закон України «Про запобігання корупції» № 1700–VII від 14.10.2014 р. *Відомості Верховної Ради*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

2. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 05.04.2001 р. *Відомості Верховної Ради*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

3. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» № 5073-VI від 05.07.2012 р. *Відомості Верховної Ради*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони № 984_011 від 21.03.2014 р. *Відомості Верховної Ради*. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

5. МОН. Щодо прогресу в реалізації антикорупційних ініціати. *Офіційний веб-сайт МОН*. 09.12.2020 р. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/borotba-z-korupciyeyu/povidomlennya-ta-novini/shodo-progresu-v-realizaciyi-antikorupcijnih-iniciativ>

6. Наказ МОН № 353 від 23.03.2021 р. «Антикорупційна програма МОН на 2021-2023 р.». *Офіційний веб-сайт МОН*. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Borotba-z-koruptsiyeyu/2021/08/19/Antykor.prohr.%20MON.2021-2023.01.pdf>

7. Мельченко, В. Корупція у вищих навчальних закладах: Протидія злочинності : проблеми практики та науково-методичне застосування : *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 1. С. 37–43.

8. Бабенко К., Діденко Н., Кондрашова М. Прояви корупції в системі освіти: запобігання та протидія : навчально-методичний посібник : Київ, 2015. 184 с.